

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Теремецького Владислава Івановича на дисертацію Кінах Яни Валеріївни «Адміністративно-правові засади реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційна робота Кінах Яни Валеріївни присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану. Обрана проблематика має теоретичне і практичне значення, оскільки повномасштабна збройна агресія спричинила одночасний вплив на інституційну спроможність судової системи, доступ особи до суду, територіальну організацію судочинства, кадрове і матеріально-технічне забезпечення судів, безпеку суддів та працівників апаратів, функціонування електронних сервісів і сталість процесуальних гарантій.

В умовах війни право на судовий захист набуває особливої ваги, адже саме суд залишається ключовою інституцією контролю за законністю рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічної влади. Розширення управлінської дискреції, обумовлене безпековими потребами, не усуває вимог верховенства права, законності, пропорційності та правової визначеності. Тому наукове осмислення меж допустимої адаптації організаційних і процедурних механізмів правосуддя є необхідною передумовою збереження балансу між інтересами національної безпеки та гарантіями прав і свобод людини.

Своєчасність дослідження зумовлена також тим, що воєнний стан виявив залежність безперервності правосуддя не лише від процесуального законодавства, а й від належної організації роботи судової системи. Зміна територіальної підсудності, евакуація та відновлення судів, нестача суддів і працівників апаратів, пошкодження приміщень, необхідність резервного енергозабезпечення, захист інформаційних систем, дистанційна участь у

судових засіданнях та електронний документообіг перетворили організаційно-управлінський компонент державної політики у сфері правосуддя на безпосередню гарантію реальності права на суд.

Особливе значення має дослідження ролі Державної судової адміністрації України та інших суб'єктів системи правосуддя. В умовах воєнного стану їхні повноваження реалізуються в середовищі підвищених ризиків, обмежених ресурсів і потреби оперативної міжінституційної координації. Саме тому адміністративно-правове дослідження механізмів забезпечення судів, цифровізації, безпеки, кадрової стійкості та організаційної безперервності є логічним і затребуваним напрямом сучасної юридичної науки.

Актуальність теми посилюється необхідністю врахування міжнародних стандартів захисту прав людини й європейських підходів до функціонування правосуддя в кризових ситуаціях. Воєнний стан не повинен трансформувати тимчасові та об'єктивно необхідні обмеження в постійні винятки з принципів справедливого суду. Отже, дослідження механізмів, які одночасно забезпечують гнучкість, оперативність, безпеку та збереження фундаментальних гарантій судового захисту, відповідає актуальним потребам правотворчої і правозастосовної практики.

Таким чином, тема дисертації Кінах Я. В. є актуальною, суспільно значущою та відповідає сучасним напрямам розвитку науки адміністративного права, судоустрою і публічного адміністрування. Вона спрямована на вирішення конкретного наукового завдання, пов'язаного з визначенням змісту адміністративно-правових засад державної політики у сфері правосуддя в умовах воєнного стану та обґрунтуванням шляхів їх подальшого вдосконалення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, загалом характеризуються належним рівнем аргументованості та внутрішньої узгодженості. Авторкою чітко визначено мету дослідження – на основі сучасних методів наукового пізнання, опрацювання доктринальних підходів, норм

чинного законодавства та практики його застосування визначити сутність, зміст і особливості адміністративно-правових засад реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах воєнного стану та розробити пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства.

Для досягнення мети поставлено дев'ять взаємопов'язаних завдань, які охоплюють концептуальний, нормативний, інституційний, функціональний, порівняльно-правовий і прогностичний аспекти теми. Логіка їх формулювання відображена у структурі роботи: від з'ясування сутності правосуддя як об'єкта адміністративно-правового регулювання та поняття державної політики у цій сфері авторка переходить до характеристики суб'єктів і механізмів її реалізації, а завершує дослідження узагальненням зарубіжного досвіду та розробленням пропозицій щодо вдосконалення правових і організаційних засад.

Об'єктом дослідження визначено правові відносини, що виникають у процесі реалізації державної політики України у сфері правосуддя, а предметом – адміністративно-правові засади реалізації такої політики в умовах дії правового режиму воєнного стану. Вказане співвідношення об'єкта і предмета є логічним та дозволяє зосередити дослідницьку увагу саме на публічно-правових механізмах організації, забезпечення, координації та контролю у сфері правосуддя, не підміняючи аналізом процесуального змісту розгляду окремих категорій справ.

Методологічна основа роботи є достатньо різноплановою. Логіко-семантичний метод використано для розкриття базових понять; документальний аналіз і формально-юридичний метод – для дослідження нормативних засад та адміністративно-правового статусу суб'єктів; структурно-логічний і системно-функціональний – для визначення напрямів, форм та засобів реалізації державної політики; порівняльно-правовий – для опрацювання зарубіжного досвіду; методи моделювання і прогнозування – для формування пропозицій щодо вдосконалення правових та організаційних механізмів. Таке поєднання методів відповідає комплексному характеру предмета дослідження.

Нормативне підґрунтя дисертації сформовано з положень Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів, що регулюють функціонування судової влади і особливості публічного адміністрування в умовах воєнного стану. Інформаційна та емпірична база включає статистичні матеріали, узагальнення практичної діяльності суб'єктів, довідкові й аналітичні матеріали. Позитивно слід оцінити прагнення авторки поєднати нормативний аналіз із фактичними викликами функціонування судової системи під час війни.

Зв'язок роботи з науковими програмами і стратегічними документами простежується через орієнтацію на Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, Стратегію людського розвитку, Стратегію національної безпеки України, Стратегію воєнної безпеки України, а також цільові комплексні науково-дослідні роботи Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Це підтверджує включеність тематики дисертації в ширший контекст державної політики та наукового супроводу правових трансформацій.

Достовірність основних результатів підтримується послідовністю викладу, зіставленням доктринальних позицій, нормативного матеріалу та практичних проблем. Висновки до розділів і загальні висновки переважно кореспондують поставленим завданням, а запропоновані напрями вдосконалення логічно випливають із проведеного аналізу. Дисертація не зводиться до опису воєнних законодавчих змін, а намагається вибудувати цілісне розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення стійкості правосуддя.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації визначається комплексністю дослідження адміністративно-правових засад реалізації державної політики у сфері правосуддя після початку повномасштабної збройної агресії та спробою поєднати у єдиній концептуальній моделі конституційну автономію судової влади, організаційно-

управлінські механізми, кризову адаптацію судової системи та гарантії прав людини.

До результатів, які заслуговують на позитивну оцінку, належить авторське розуміння правосуддя як особливого об'єкта адміністративно-правового регулювання. Авторка слушно виходить із того, що адміністративно-правовий вплив у цій сфері має допоміжний, організаційний і забезпечувальний характер та не може перетворюватися на втручання у вирішення судом конкретної справи. У воєнних умовах така постановка питання набуває особливого значення, оскільки потреба в оперативному управлінні, безпеці та ресурсній координації зростає, але конституційні гарантії незалежності суду мають залишатися незмінною межею адміністративного впливу.

Науковий інтерес становить розкриття змісту державної політики України у сфері правосуддя в умовах воєнного стану як цілісної системи стратегічних та оперативних рішень, яка поєднує антикризове управління, забезпечення безперервності правосуддя, захист прав людини, підтримання правопорядку, цифровізацію і міжінституційну координацію. Такий підхід дозволяє розглядати судову політику не лише як сукупність законодавчих змін, а як багаторівневий механізм, у якому норми, організаційні рішення, ресурси та інституційна взаємодія мають бути узгоджені між собою.

Позитивної оцінки заслуговує систематизація зарубіжного досвіду функціонування правосуддя у надзвичайних і кризових умовах. Авторка виокремлює універсальні орієнтири, придатні для українського контексту: збереження судової незалежності, адаптивність процедур, використання цифрових технологій, підтримання доступу до суду, дотримання міжнародних стандартів прав людини та підготовку правників і працівників судової системи до роботи в умовах криз. Практична цінність такого узагальнення полягає не в механічному запозиченні іноземних моделей, а в можливості оцінити їх з погляду сумісності з конституційною моделлю правосуддя України.

До положень, що розвивають наявні наукові підходи, слід віднести пропозиції щодо інтеграції антикризових управлінських механізмів у правові

засади державної політики у сфері правосуддя; посилення процесуальної та організаційної гнучкості за умови збереження правової визначеності; розвитку дистанційних форматів, електронних сервісів та матеріально-технічного забезпечення; підвищення кадрової стійкості й безпеки суддів та працівників судів; удосконалення координації між органами судової влади та іншими державними структурами.

Змістовним є подальший розвиток положень про адміністративно-правовий статус суб'єктів реалізації державної політики у сфері правосуддя, місце Державної судової адміністрації України, напрями і форми реалізації відповідної політики та адміністративно-правові засоби її забезпечення. Заслуговує на підтримку прагнення авторки пов'язати ефективність цих засобів із механізмами контролю законності та пропорційності адміністративних рішень, особливо коли йдеться про обмеження, що застосовуються в умовах особливого правового режиму.

У сукупності положення наукової новизни утворюють взаємопов'язану систему та відображають основну ідею дисертації: стійкість правосуддя під час війни має забезпечуватися не шляхом послаблення його конституційних гарантій, а через адаптацію організаційних, адміністративних, цифрових і ресурсних механізмів у чітко визначених правових межах.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Структура дисертації відповідає меті, завданням і предмету дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 203 сторінки, з яких 159 сторінок основного тексту; список використаних джерел містить 169 найменувань.

У першому розділі «Загальна характеристика адміністративно-правових засад реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану» досліджено сутність і особливості правосуддя як об'єкта правового регулювання, поняття та зміст державної політики у відповідній сфері, а також правові засади її реалізації і місце серед

них адміністративно-правових норм. Перевагою розділу є послідовне відмежування організаційно-управлінського впливу на систему правосуддя від втручання у здійснення правосуддя по суті конкретних справ. Авторка наголошує на сервісному та забезпечувальному характері адміністративно-правових механізмів і пов'язує їх допустимість із принципами верховенства права, пропорційності, тимчасовості обмежень та інституційної автономії судів.

У другому розділі «Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану» розкрито адміністративно-правовий статус суб'єктів відповідної політики, окремо визначено місце та особливості Державної судової адміністрації України, проаналізовано напрями і форми реалізації державної політики та адміністративно-правові засоби, що застосовуються під час воєнного стану. Вдалим є акцент на тому, що безперервність правосуддя залежить від взаємодії інституційного, фінансового, кадрового, інформаційного, безпекового та технологічного компонентів. ДСА України розглядається не ізольовано, а в контексті координації з іншими органами судової влади й державними структурами.

Третій розділ «Шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану» присвячено зарубіжному досвіду та пропозиціям щодо модернізації національної моделі. Авторка обґрунтовує необхідність подальшого розвитку цифрових сервісів, дистанційної участі, безпеки суддів, кадрової стабільності, матеріально-технічної спроможності судів, міжнародної правової співпраці та механізмів судового контролю. Важливо, що питання вдосконалення розглядаються крізь призму збереження прав людини та правової визначеності, а не лише з позицій управлінської оперативності.

Загальні висновки за змістом кореспондують завданням дослідження і концентровано відображають результати кожного структурного блоку роботи. В них узагальнено авторські положення щодо сутності правосуддя як об'єкта

адміністративно-правового регулювання, змісту державної політики, статусу її суб'єктів, ролі ДСА України, напрямів, форм і засобів реалізації політики, використання зарубіжного досвіду та шляхів подальшого вдосконалення.

Текст дисертації загалом викладено послідовно, у науковому стилі, з використанням спеціальної юридичної термінології. Трапляються окремі редакційні та технічні неточності, які можуть бути усунуті під час подальшої підготовки матеріалів до опублікування і не впливають на зміст основних наукових результатів. Анотація, вступ, висновки та додатки дають цілісне уявлення про мету, методологію, новизну, апробацію і практичне значення роботи.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в науково-дослідній, правотворчій, правозастосовній та освітній діяльності. Пропозиції щодо організаційної стійкості судової системи, цифровізації, адміністративного забезпечення, взаємодії суб'єктів та контролю законності можуть бути використані під час подальшого вдосконалення законодавства і підзаконного регулювання у сфері судоустрою та функціонування органів системи правосуддя.

Для практики органів судової влади та судового адміністрування значущими є висновки, що стосуються забезпечення безперервності роботи судів, розвитку електронних сервісів, дистанційних форм участі, інформаційної та фізичної безпеки, кадрового і матеріально-технічного забезпечення, а також координації між ДСА України, судами та іншими державними структурами. Такі положення можуть бути враховані при розробленні планів безперервності діяльності, організаційних регламентів та заходів кризового реагування.

Зазначене практичне спрямування підтверджується наведеними у дисертації актами впровадження: у науково-дослідну та освітню діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ, а також у правотворчу діяльність Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук. Водночас практичний потенціал результатів є ширшим і може

бути використаний у діяльності суб'єктів судового врядування та адміністрування, а також під час підготовки пропозицій щодо нормативного забезпечення функціонування правосуддя в кризових умовах.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у восьми наукових працях за темою дисертації: п'яти статтях, опублікованих у вітчизняних наукових фахових виданнях, та трьох тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Тематика публікацій охоплює ключові структурні елементи дисертації: поняття і зміст державної політики у сфері правосуддя, її правові засади, статус суб'єктів, адміністративно-правові засоби, місце ДСА України, напрями та форми реалізації політики, а також пропозиції щодо її вдосконалення.

Апробація результатів здійснена на трьох науково-практичних конференціях у 2023–2025 роках. Наведене дає підстави вважати, що основні положення дисертації належним чином оприлюднені та пройшли фахове обговорення.

Дотримання академічної доброчесності. Ознайомлення зі змістом дисертації та переліком використаних джерел дає підстави констатувати самостійний характер виконаного дослідження. Позиції інших науковців, нормативно-правові акти, статистичні та інформаційні матеріали супроводжуються відповідними посиланнями. Сформульовані узагальнення, висновки і пропозиції подані як результати власного наукового аналізу авторки. Очевидних ознак порушення академічної доброчесності під час ознайомлення з роботою не виявлено.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Надаючи загальну позитивну оцінку дисертації Кінах Я. В., слід звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний або рекомендаційний характер і потребують додаткового пояснення під час публічного захисту.

1. На першій сторінці вступу авторка зазначає, що в умовах воєнного стану «важливим є визначення ролі органів державної влади, суддів та інших

учасників адміністративного процесу для забезпечення прав і свобод громадян під час війни» (с. 15). У подальшому в дисертації досліджуються окремі складові забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, зокрема доступ до суду, судовий захист і судовий контроль у публічно-правових відносинах, зміна територіальної підсудності судових справ, використання цифрових технологій, правнича допомога та дотримання принципу пропорційності під час обмеження прав. Водночас для більшої системності дослідження доцільно було б узагальнити зазначені положення та розкрити цілісний механізм забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, виокремивши його нормативну, інституційну, процедурну та організаційну складові і показавши взаємозв'язок між ними. Окремої уваги потребує чітке розмежування прав і свобод, щодо яких в умовах воєнного стану відповідно до Конституції України можуть встановлюватися окремі тимчасові обмеження, та прав і свобод, які згідно з ч. 2 ст. 64 Конституції України не можуть бути обмежені, зокрема права на судовий захист, передбаченого ст. 55 Конституції України.

2. У підрозділі 1.1 дисертації незалежність суддів обґрунтовано розглядається як одна з основних правових ознак правосуддя, а незалежність судової влади — як принципова межа адміністративно-правового впливу на організацію та функціонування судової системи (с. 28, 37–38). Відповідні положення простежуються й у подальших розділах дисертації. Водночас, з огляду на предмет дослідження, доцільно було б систематизувати їх в окремому змістовому блоці та ґрунтовніше розкрити особливості забезпечення незалежності судів і суддів саме в умовах дії правового режиму воєнного стану. Зокрема, варто було б розмежувати незалежність судів як інституційний аспект незалежності судової влади та незалежність судді як її індивідуальний аспект, а також охарактеризувати специфічні ризики, пов'язані з безпековими загрозами, кадровими та ресурсними обмеженнями, неможливістю здійснення правосуддя окремими судами і зміною у зв'язку з цим територіальної підсудності судових справ, інформаційним та іншим неправомірним тиском. Окремої уваги потребує

дотримання встановленого законом порядку визначення судді (складу суду), зокрема автоматизованого розподілу судових справ, а також недопустимість використання будь-яких організаційних чи управлінських механізмів для втручання у здійснення правосуддя або впливу на суд чи суддю.

3. У підрозділі 1.2 дисертації авторка слушно відносить до змісту державної політики у сфері правосуддя підтримку електронних сервісів, захист даних, забезпечення дистанційної участі у судових провадженнях та доступності правосуддя в різних регіонах (с. 48–50). Водночас stále та безперебійне функціонування цифрової інфраструктури судової системи безпосередньо залежить від надійності її енергозабезпечення. У зв'язку з цим доцільно було б окремо розглянути проблематику забезпечення судів альтернативними та резервними джерелами живлення в умовах стабілізаційних та аварійних відключень електроенергії, зокрема її вплив на функціонування апаратів судів, серверної та іншої інформаційно-комунікаційної інфраструктури, підсистем (модулів) ЄСІТС, засобів відеоконференцзв'язку, а також на можливість своєчасного розгляду невідкладних судових справ. Доречно було б також визначити місце відповідних організаційних і матеріально-технічних заходів у забезпеченні безперервності здійснення правосуддя. Актуальність такого доповнення підтверджується результатами моніторингу ДСА України, оприлюдненими 8 січня 2026 року, які засвідчили наявність у значної частини судів проблемних питань, пов'язаних з експлуатацією альтернативних джерел живлення.

4. У підрозділі 1.3, аналізуючи правові засади реалізації державної політики у сфері правосуддя, авторка звертає увагу на особливу чутливість змін у кримінальній юстиції з огляду на необхідність забезпечення балансу між ефективністю кримінального провадження та дотриманням прав його учасників, зокрема підозрюваних і потерпілих (с. 64–65). Розвиваючи цю тезу, доцільно було б поглибити дослідження підходу, орієнтованого на потерпілих, та окремо висвітлити роль суду і організаційних механізмів забезпечення його діяльності у запобіганні повторній травматизації та повторній віктимізації потерпілих і

свідків з числа вразливих категорій. Доречним організаційно-методичним прикладом у цьому контексті є рішення Ради суддів України від 11 листопада 2024 року № 38, яким схвалено Протокол для судів по роботі з вразливими потерпілими та свідками. Аналіз положень цього Протоколу дав би змогу конкретизувати організаційні механізми забезпечення поваги до людської гідності, безпеки, належного інформування потерпілих і свідків, а також застосування травма-інформованих підходів під час судового провадження.

5. У підрозділі 1.3 дисертації слушно наголошено на проблемі нормативної фрагментації та колізійності законодавчих змін в умовах воєнного стану, зокрема зазначено, що необхідність оперативного законодавчого реагування підвищує ризик виникнення прогалин, суперечностей і неоднозначного тлумачення нормативних приписів (с. 74). Водночас інституційний аспект законодавчого забезпечення державної політики у сфері правосуддя міг би бути розкритий повніше. Зокрема, доцільно було б окремо охарактеризувати роль Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, до предметів відання якого належать, серед іншого, адміністративне законодавство, цивільне, господарське та адміністративне судочинство (процесуальне законодавство), а також судоустрій, статус суддів і статус органів суддівського врядування. Звернення до законопроектної, організаційної та контрольної функцій цього Комітету дозволило б повніше показати його місце у формуванні та вдосконаленні законодавчих засад державної політики у сфері правосуддя, зокрема з погляду забезпечення системності, узгодженості та правової визначеності законодавчого регулювання в умовах воєнного стану.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, впливають зі складності та багатовимірності обраної проблематики, спрямовані на подальший розвиток окремих положень дисертації та не знижують її теоретичної і практичної цінності й загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. Дисертація Кінах Яни Валеріївни «Адміністративно-правові засади реалізації державної політики України у сфері правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану», подана на здобуття

наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, важливе для розвитку науки адміністративного права.

За актуальністю теми, обсягом і змістом проведеного дослідження, рівнем обґрунтованості основних положень і висновків, науковою новизною, практичним значенням, повнотою оприлюднення результатів та загальним рівнем оформлення дисертація відповідає паспорту спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» та встановленим законодавством вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її авторка – Кінах Яна Валеріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства
відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова
Національної академії наук України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Владислав ТЕРЕМЕЦЬКИЙ

